

**Зміст вступного випробування для кандидатів на навчання в ад'юнктурі
за спеціальністю А1 освітні науки (011 Освітні, педагогічні науки)
з базовою педагогічною освітою**

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ.**

**Тема 1. Методологічні і теоретичні основи наукової діяльності у
вищій військовій школі.**

Наука як провідний чинник розвитку людини і суспільства. Місце і роль науки у системі підготовки фахівців з вищою освітою. Загальне поняття про науку, її значимість для цивілізаційного та особистісного розвитку. Функції науки у сучасному суспільстві.

Наукова діяльність у Збройних Силах України. Теоретичні засади сучасної військової науки. Організація, планування та проведення наукової і науково-технічної діяльності у ЗС України. Нормативне забезпечення наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України.

Забезпечення ефективного функціонування інтелектуальної власності у системі наукових досліджень. Нормативно-правове забезпечення авторських прав у галузі освіти та науки. Дотримання прав інтелектуальної власності в науково-педагогічних дослідженнях. Плагіат і компіляція: сутнісні ознаки, критерії визначення, академічна відповідальність за їхнє допущення в наукових працях.

Сучасна методологія наукового пошуку у військовій педагогіці. Методологічне підґрунтя сучасних військово-педагогічних досліджень. Визначення методологічних засад досліджуваної проблеми як першочергове завдання педагога-дослідника.

Пріоритетні завдання інтеграції військової науки України в європейський науковий простір. Європейські цінності університетської освіти і науки. Академічна доброчесність військового викладача-дослідника.

Тема 2. Система науково-дослідницької роботи викладача ВВНЗ.

Система науково-дослідницької діяльності викладача ВВНЗ, її сутність і спрямованість. Системно-діяльнісний, проблемно-пошуковий, перспективно-прогностичний підходи до організації наукової роботи військового педагога. Умови ефективності науково-дослідницької роботи викладача ВВНЗ.

Професійні вимоги до військового педагога-дослідника. Функції військового педагога-дослідника. Дослідницька компетентність викладача ВВНЗ та її поглиблення у системі науково-дослідницької роботи.

Принципи і підходи до планування науково-педагогічного дослідження. Види планування науково-дослідницької роботи з педагогіки вищої школи. Аналіз практичного досвіду планування науково-педагогічних досліджень у

ВВНЗ. Внутрішній контроль за якістю планування науково-дослідницької роботи у ВВНЗ.

Методи науково-педагогічного дослідження. Застосування системи теоретичних методів. Емпіричні методи дослідження педагогічних проблем.

Тема 3. Методика організації та проведення наукового дослідження з педагогіки вищої військової школи.

Науково-дослідницька робота з педагогіки вищої школи: визначальні ознаки, мета і спрямованість, вимоги до підготовки. Структура науково-дослідницької роботи.

Науковий апарат дослідження. Особливості проектування мети і завдань науково-дослідницької роботи.

Методика організації та проведення педагогічного експерименту у ВВНЗ. Особливості експериментально-дослідного навчання. Види педагогічного експерименту. Методи збирання та оброблення результатів педагогічного експерименту. Інтерпретація експериментальних даних.

Технологічні підходи до підготовки та написання тексту наукової роботи. Вимоги державних стандартів до оформлення наукової роботи.

Тема 4. Апробація результатів науково-педагогічного дослідження. Експертиза та захист наукових робіт.

Оприлюднення результатів науково-педагогічного дослідження як відповідальне завдання майбутнього викладача ВВНЗ. Види і форми апробації дослідницьких матеріалів.

Методика підготовки публікацій за результатами проведеного науково-педагогічного дослідження. Структура наукової статті. Технологічні підходи до її написання за матеріалами наукового дослідження. Підготовка тез за матеріалами наукових повідомлень, виступів, доповідей на наукових заходах (семінарах, конференціях). Сучасні вимоги до наукових публікацій. Критерії оцінювання наукових публікацій.

Наукова дискусія. Основні правила ведення наукової дискусії. Етичний кодекс ученого.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ШКОЛИ.

Тема 1. Теоретико-методологічні основи педагогіки вищої військової школи

Педагогіка вищої військової школи як наука і мистецтво. Предмет, завдання, основні категорії педагогіки вищої військової школи. Актуальні питання розвитку педагогіки вищої військової школи в умовах модернізації вищої школи в Україні. Зв'язок педагогіки вищої військової школи з іншими науками.

Розвиток педагогіки вищої школи в Україні. Основні етапи становлення педагогічної освіти і науки в Україні. Провідні вітчизняні університети як осередки національної освіти, науки і культури.

Система вищої освіти в Україні. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Типи і статус ВВНЗ, критерії їх визначення. Особливості управління вищою військовою школою і ВВНЗ. Основні посади, права та обов'язки науково-педагогічних працівників. Принципи діяльності, основні права та обов'язки вишу, його структура.

Сучасний вищий військовий навчальний заклад як освітній, культурний і просвітницький центр. Пріоритетні завдання та напрями діяльності сучасного ВВНЗ. Нормативно-правове забезпечення освітньої діяльності ВВНЗ.

Ліцензування та акредитація ВВНЗ в Україні. Критерії оцінювання спроможності й результативності освітньої діяльності вітчизняних вишів.

Методологія педагогіки вищої військової школи. Сутність і структура методології педагогічної науки. Сучасні методологічні настанови щодо підготовки фахівців із вищою професійною освітою. Синергетика, аксіологія, акмеологія як ключові елементи сучасного методологічного знання.

Дослідницькі методи у педагогіці вищої військової школи. Система методів науково-педагогічного пошуку. Емпіричні та теоретичні методи дослідження. Принципи і підходи до використання дослідницьких методів на різних етапах науково-педагогічного пошуку. Особливості формування системи дослідницьких методів для вивчення актуальних проблем педагогічної науки і практики викладання у вищій військовій школі.

Тема 2. Нормативне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у ВВНЗ

Актуальні проблеми нормативного забезпечення освітнього процесу у ВВНЗ. Законодавча основа організації освітнього процесу у вищій військовій школі. Основні положення Закону України «Про вищу освіту». Проблемні питання нормативного забезпечення освітнього процесу у ВВНЗ. Нормативна основа планування, організації та вдосконалення освітнього процесу у ВВНЗ.

Стандартизація вищої освіти в Україні. Проблеми стандартизації вищої освіти. Стандарти вищої освіти. Професійні стандарти. Компетентнісна спрямованість стандартів вищої освіти.

Освітня програма підготовки фахівців. Види і структура освітніх програм підготовки у вищій військовій школі. Принципи і підходи до розроблення освітньо-професійних, освітньо-наукових програм. Порядок затвердження і механізми оновлення освітніх програм підготовки фахівців із вищою освітою. Проблеми узгодження освітніх програм за рівнями вищої освіти. Механізми забезпечення академічної мобільності курсантів (слухачів) в освітніх програмах.

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу у вищій військовій школі. Програмне забезпечення освітньо-професійної та освітньо-наукової підготовки фахівців. Проектування освітнього змісту з дисципліни та його відображення у навчально-методичних виданнях (підручниках, посібниках). Підвищення ефективності самостійної роботи курсантів

(слухачів) за допомогою методичних рекомендацій. Сучасні вимоги до оформлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу з дисципліни. Інституційні механізми забезпечення якості навчально-методичних видань. Вимоги до організації та проведення експертизи навчально-методичної літератури для вищої військової школи.

Тема 3. Організація педагогічного процесу у вищій військовій школі

Загальне поняття про цілісний педагогічний процес у вищій військовій школі.

Процес навчання як складова педагогічного процесу, підходи до його організації. Основні категорії навчання у вищій військовій школі.

Педагогічний процес у ВВНЗ як система. Складові педагогічного процесу, особливості їх взаємодії. Викладачі і курсанти (слухачі) як суб'єкти навчання. Суб'єкт-суб'єктна спрямованість педагогічного процесу у ВВНЗ. Налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії як важливе завдання викладача вищої військової школи. Шляхи і способи реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу до підготовки фахівців із вищою освітою. Партнерство, взаємодовіра, взаємодопомога і взаємодія як визначальні ознаки суб'єкт-суб'єктного педагогічного процесу у вищій військовій школі.

Професіограма викладача вищої військової школи. Особливості формування професійних вимог до викладача в умовах компетентнісної освітньої парадигми. Основні етапи професійного розвитку викладача, їх визначальні ознаки, найважливіші новоутворення. Складові професійної компетентності викладача ВВНЗ. Показники педагогічного професіоналізму і майстерності, особливості їх набуття в умовах неперервної освіти. Наступність у формуванні особистості викладача: від моделі випускника до професіограми.

Дидактичні основи навчання у вищій військовій школі. Загальне поняття про дидактику. Закономірності і принципи навчання у вищій військовій школі. Проектування цілей і результатів навчання. Основні функції навчання. Зв'язок навчання з вихованням і розвитком особистості.

Загальне поняття про зміст навчання та його складові. Принципи і підходи до проектування змісту навчання. Модульна технологія розроблення змісту навчання. Проблеми оновлення змісту навчання в освітніх програмах підготовки фахівців.

Форми та методи навчання у вищій військовій школі.

Види навчальних занять у ВВНЗ. Реалізація вибіркової частини змісту вищої освіти за допомогою спецкурсів і спецсемінарів. Класифікація та характеристика методів навчання.

Характеристика засобів навчання у сучасній вищій військовій школі. Технічні засоби навчання. Методика визначення ефективності використання ТЗН.

Самостійна робота як провідна форма навчання у вищій військовій школі. Особливості планування та організації самостійної роботи курсантів (слухачів) у ВВНЗ. Методи організації самостійної роботи. Контроль самостійної роботи у вищій військовій школі.

Тема 4. Дидактичні основи технологізації навчального процесу у вищій військовій школі

Дидактичні підходи до технологізації навчального процесу у вищій військовій школі. Класифікація технологій навчання та їх основні ознаки. Характеристика сучасних технологій навчання.

Інтерактивні технології навчання. Місце і роль інтерактивних технологій у системі підготовки фахівців провідних університетів світу (Гарвард, Оксфорд, Кембридж, Сорбонна та ін.).

Кейс-технологія, її основні ознаки. Класифікація і структура кейсів. Шляхи і способи оптимізації освітнього процесу на основі кейсів різних типів. Особливості організації аудиторної і самостійної роботи курсантів (слухачів) з кейсами.

Дидактичні та технологічні засади контролю за навчальним процесом у ВВНЗ. Загальне поняття про дидактичний контроль, принципи і підходи до його організації у вищій військовій школі. Складові контролю, їх характеристика. Види і форми контролю за навчально-пізнавальною діяльністю курсантів (слухачів).

Технологія організації контролю навчальних досягнень курсантів (слухачів) в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Особливості планування різних видів і форм контролю за КМСОНП. Технологічні підходи до проведення поточного контролю з дисципліни. Організація модульного (рубіжного) і підсумкового контролю з дисципліни. Рейтингування курсантів (слухачів). Дидактичне забезпечення контролю і самоконтролю в умовах КМСОНП.

Тема 5. Система виховання у вищій військовій школі.

Сутність і специфіка виховання військового фахівця із вищою освітою. Закономірності, рушійні сили й принципи виховання. Підходи до виховання особистості у вищій військовій школі. Складові виховного процесу. Виховне середовище, підходи до його формування у ВВНЗ. Військовий виховний ідеал.

Методи і форми виховання у вищій військовій школі. Класифікація методів виховання курсантів (слухачів). Система виховних заходів, методика їх організації та залучення вихованців. Місце і роль самовиховання у системі виховної роботи.

Основні напрями виховання у ВВНЗ. Система виховання фахівця із вищою освітою, місце і роль патріотичного, морально-етичного, правового виховання. Формування особистості захисника України у процесі інтелектуального, фізичного, трудового та естетичного виховання.

Методика підготовки та проведення виховних заходів у ВВНЗ. Види і форми виховних заходів. Методичні підходи до підготовки та проведення виховних заходів у ВВНЗ. Шляхи і способи залучення курсантів (слухачів) до підготовки та проведення заходів з військово-патріотичного виховання молоді. Критерії оцінювання ефективності виховних заходів у ВВНЗ.

Тема 6. Управління вищим військовим навчальним закладом

Теоретичні основи управління сучасним ВВНЗ. Принципи і підходи до управління автономним ВВНЗ. Основні функції освітнього менеджменту. Система управління військовим вишем. Проблеми оптимізації управління ВВНЗ. Особливості державно-громадської системи управління у вищій військовій школі.

Планування основних напрямів освітньої діяльності ВВНЗ. Види планування освітньої діяльності ВВНЗ. Складання перспективного плану розвитку вишу (інституту, факультету, кафедри). Планування діяльності кафедри на навчальний рік. Технологічні підходи до планування навчально-методичної, наукової та виховної роботи кафедри. Вимоги керівних документів щодо планування освітньої діяльності ВВНЗ.

Організація і контроль освітнього процесу у ВВНЗ. Оптимізація контролю за якістю організації освітнього процесу у вищій військовій школі.

Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у ВВНЗ, технологічні підходи до управління та постійного оновлення. Моніторинг якості освітнього менеджменту ВВНЗ. Критерії оцінювання ефективності системи управління у ВВНЗ.

IV. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нормативно-правові акти

1. Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 17.05.2025).
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 17.05.2025).
3. Наказ МО України від 16.07.2024 № 480 «Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1164-24#n7> (дата звернення: 17.05.2025).
4. Наказ МО України від 15.02.2024 № 120 «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових

навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24#Text> (дата звернення: 17.05.2025).

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р “Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.05.2025).

Підручники та навчальні посібники

6. Військове виховання: історія, теорія та методика : навч. посіб. за ред. В. В. Ягупова. Київ, 2002. 560 с. URL:
7. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта : навч. посіб. ; у 2-х ч. Ч. 1 : Загальні основи педагогіки та військова дидактика ; О. В. Бойко [та ін.]. Львів : АСВ, 2012. 447 с.
8. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта : навч. посіб. ; у 2-х ч. Ч. 2 : Методика та системи виховання військовослужбовців : О. В. Бойко [та ін.]. Львів : АСВ, 2012. 369 с.
9. Вітченко А.О., Осьодло В.І. Педагогіка вищої військової школи : підруч. Київ : НУОУ, 2017. 504 с.
10. Вітченко А. О., Осьодло В. І., Салкуцян С. М. Технології навчання у вищій військовій школі : теорія і практика ; за ред. В.М. Телелима : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во НУОУ, 2016. 272 с.
11. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с. URL:
12. Педагогічна майстерність: Хрестоматія : навч. посіб. Упоряд. : І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2006. 606 с.
13. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ “ЦС”, 2015. 32 с.
14. Фіцула М. М. Педагогіка : посіб. Київ : Акад., 2002. 528 с.
15. Ягупов В. В. Військова дидактика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2000. 399 с.
16. Ягупов В.В. Основи військово-дидактичних знань : навч. посіб. Київ : РВЦ “Київський університет”, 1999. 376 с.
17. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В.Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

Інші джерела

18. Вітченко А.О. Дієвий гуманізм захисників України як протипашизму. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1 (103). С. 78–90. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-78-90>
19. Вітченко А. О. Неперервність підготовки військових педагогів: від компетентності до професіоналізму та майстерності. *Військова освіта* : збірник наук. праць НУОУ. 2014. № 1 (29). С. 43–51.
20. Кримець Л. В. Гендерна компетентність військового керівника: проблеми формування та досвід АТО. *Військова освіта*. 2016. № 2. С. 138–145. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2016-2/138-145>
21. Енциклопедія освіти / В.Г. Кремень (голов.ред.). Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1040 с.
22. Кремень В. Г. Освіта і наука України : шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. Київ : Грамота, 2019. 216 с.